НЕПРИПУСТИМІСТЬ ПРИМУСОВОЇ РЕЕМІГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ БІЖЕНЦІВ

Щербакова Ольга Юріївна
кандидатка юридичних наук, перекладачка
Товариство з обмеженою відповідальністю «ТОРДЕН», Німеччина

Георгієвський Юрій Валентинович
доктор юридичних наук, професор, професор кафедри адміністративного права
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

25 січня 2024 року віцепрем'єр-міністерка України з питань європейської та євроатлантичної інтеграції Ольга Стефанішина на брифінгу в Брюсселі заявила, що «українська влада не має прямої позиції щодо скорочення чи припинення фінансових виплат та інших соціальних гарантій державами Європейського Союзу українським біженцям задля спонукання їх до повернення в Україну».[1]

Зазначимо, що такі виплати здійснюються державами ЄС і Єврозони в межах статті 13 Рішення Ради ЄС про «тимчасовий захист», яке було прийнято 04.03.2022 року для підтримки біженців з України після початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну.[2]

Як відомо, 28.09.2023 року ЄС продовжив дію тимчасового захисту до 04.03.2025 року.[3] Більш того, вже зараз європейські чиновники заявляють про готовність продовження дії «тимчасового захисту» і після березня 2025 року.[4]

При цьому, дискусія про долю українських біженців, а отже, і про правове регулювання їх подальшого статусу як в ЄС, так і в Україні, поступово загострюється й в українському суспільстві. Особливої соціальної напруги вона набуває в контексті анонсованих міністром оборони України Рустемом Умеровим варіантів забезпечення призову до ЗСУ українських чоловіків призовного віку, що перебувають за кодоном, та відповідними змінами до законодавства про мобілізацію. [5]

В своїх публікаціях ми вже наголошували на ризику неповернення в Україну після війни великої кількості громадян, що знайшли прихисток у державах ЄС та Єврозони, на відсутності в Україні державної політики реемігрaції біженців, невідкладності та концептуальних засадах формування політики в цьому напрямку. [6], [7].

На наш погляд, вірогідність припинення чи скорочення фінансування українських біженців з боку держав ЄС та Єврозони виглядає малоймовірною, адже не відповідає «очевидній зацікавленості» європейських держав, які орієнтовані на «викачування» кваліфікованої робочої сили із «знедолених країн», в заповненні ринку праці українськими біженцями. [8]

Така зацікавленість визначає конкретні заходи стимулювання українських біженців до повноцінної інтеграції в європейський соціально-економічний та правовий простір. Йдеться, приміром, про впровадження пілотного фонду талантів ЄС (EU Talent Pool Pilot) – цифрову платформу для сприяння трудовій інтеграції біженців з України, які отримали тимчасовий захист в ЄС.[9]

З іншого боку, державна політика реемігрaції українських біженців не може бути заснована на примусі, адже такі механізми суперечитимуть базовим європейським цінностям, зокрема, свободі переміщення, яка полягає в праві законно перебувати на території будь-якої іноземної держави, пересуватися та обирати місця проживання в

межах цієї території та залишати будь-яку країну, включаючи і власну. Таке право гарантовано статтею 2 Протоколу № 4 до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.[10]

Також примус до повернення з держав ЄС та Єврозони біженців в Україну не узгоджуватиметься і з власним європейським та євроатлантичним курсом нашої держави, незворотність якого визначено на конституційному рівні. [11]

На нашу думку, будь-які прояви примусу в державній політиці реемігрції матимуть зворотній ефект для української держави, як з точки зору, вирішення проблеми повернення українських біженців в Україну, так і з точки зору, набуття нашою державою повноправного членства в Європейському Союзі. Тих з наших співвітчизників, хто має сумнів щодо повернення в Україну, такі способи впливу спонукатимуть до більш активної соціалізації (вивченню мов, працевлаштуванню тощо) в державах перебування, підштовхуватимуть до звернення в них за міжнародним захистом[12], посиленим забороною на колективне вислання іноземців[10], а, можливо, і до відмови від українського громадянства. Прояви примусу в державній політиці реемігрції можуть стати визначальним чинником у трансформації вимушеної воєнної еміграції українських біженців в добровільну повоєнну, що заважатиме її відновленню.

З точки зору цінностей Європейського Союзу формування в Україні державної політики реемігрції біженців, заснованої на примусі їх до повернення в Україну, сприйматиметься як свідчення непослідовності та невідповідності проголошеному в Конституції України курсу на європейську та євроатлантичну інтеграцію. Таке сприйняття неминуче ускладнить просування України в напряму повноправного членства в ЄС.

Таким чином, не примусовість, а саме добровільність повернення має стати первісним принципом державної політики реемігрції біженців в Україну, актуальність формування якої зростає щодня.

Список використаних джерел:

1. У Кабміні відповіли про "тиск" на ЄС для повернення біженців: URL: https://www.dw.com/uk/u-kabmini-vidpovili-pro-tisk-na-es-dla-povernenna-bizenciv/a-68086670. (Дата звернення: 26.01.2024 р.).
2. Council Implementing Decision (EU) 2022/382 of 4 March 2022 establishing the existence of a mass influx of displaced persons from Ukraine within the meaning of Article 5 of Directive 2001/55/EC, and having the effect of introducing temporary protection. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32022D0382. (Дата звернення: 26.01.2024 р.).
3. Ukrainian refugees: EU member states agree to extend temporary protection: Press release fromofficial website of the Council of the EU and the European Council dated September 28, 2023. URL: https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2023/09/28/ukrainian-refugees-eu-member-states-agree-to-extend-temporary-protection//.(Дата звернення: 26.01.2024 р.).
4. Preliminary remarks by Nicole DE MOOR, State Secretary for Asylum and Migration of Belgium, during the press conference following the informal meeting of Justice and Home Affairs Ministers on 25 January 2024 in Brussels: information from official website of the Council of the EU and the European Council dated January 25, 2024. URL: https://newsroom.consilium.europa.eu/events/20240125-informal-meeting-of-justice-and-home-affairs-ministers-january-2024/143368-2-press-conference-part-2-20240125. (Дата звернення: 26.01.2024 р.).
5. Ukrainischer Verteidigungsminister will in Deutschland lebende Männer einberufen. Das kündigte Umjerow in einem Interview mit WELT TV, „Bild“ und „Politico“. URL:

https://www.welt.de/politik/ausland/article249168566/Ukraine-Verteidigungsminister-will-in-Deutschland-lebende-Maenner-einberufen.html. (Дата звернення: 26.01.2024 р.).
6. Ю.В. Георгієвський, О.Ю.Щербакова. Невідкладність формування державної політики реемігрaції українських біженців: Proceedings of the XXXVI International Scientific and Practical Conference «Modern problems and the latest theories of development». September 11-13, 2023, Munich, Germany. 275 p. P.p.126-129. URL:https://eu-conf.com/ua/events/modern-problems-and-the-latest-theories-of-development/.(Дата звернення: 26.01.2024 р.).
7. Ю.Георгієвський, О.Лінник. Державна політика реемігрaції українських біженців: концептуальні засади формування та реалізації. DIGITAL TRENDS AND ANTI-CORRUPTION REFORM IN PUBLIC ADMINISTRATION. Collective monograph. Under the general editorship of Dmytro Luchenko, Tetiana Kolomoets, Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2023. 212 p. P.29-46. DOI: https://doi.org/10.30525/978-9934-26-369-9-4.(Дата звернення: 26.01.2024р.).
8. Olena Linnyk, Ingolf Teetz. Counteracting the Global Labor Shortage Risk Through the Human–AI Collaboration in Digital Recruiting: Published in: IEEE Technology and Society Magazine (Volume: 42, Issue: 2, June 2023). DOI: 10.1109/MTS.2023.3277108. URL: https://ieeexplore.ieee.org/abstract/document/10174814/references#references. (Дата звернення: 26.01.2024 р.).
9. EU Talent Pool Pilot: information from official website of the Council of the EU and the European Council dated September 28, 2023. URL: https://eures.ec.europa.eu/index_en. (Дата звернення: 26.01.2024 р.).
10. Протокол № 4 від 16.11.1963 року до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. URL: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ukr. (Дата звернення: 26.01.2024 р.)
11. Конституція України: Основний Закон України від 28.06.1996 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text. (Дата звернення: 26.01.2024 р.).
12. Про статус біженців: Конвенція від 28.07.1951 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_011#Text. (Дата звернення: 26.01.2024 р.).